РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Савиної Анни Юріївни
«Металітература в контексті метакритики: персонаж, наратив, дискурс»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертації. Літературний процес другої половини XX –початку XI століть – явище калейдоскопічне. Як будь-яке живе явище, він зазнає помітних змін від року до року. І це зрозуміло, оскільки йдеться про естетичне відображення часу. Безперечно актуальним є дослідження, присвячене теоретико-методологічному вивченню процесів, котрі виникають на перетині літературознавчого, критичного та художнього бачення розвитку сучасної літератури. На користь такого ракурсу дослідження говорить також той факт, що сьогодні поширення в літературі набули так звані «вторинні тексти», насамперед римейки та сиквели. Сегмент вторинних текстів у новітній літературі збільшується за рахунок використання широкого філологічного контексту. Отже, вибір теми дослідження є цілком виправданим, а актуальність та своєчасність роботи не викликають сумніву.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі германської філології та зарубіжної літератури Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка у межах комплексної наукової теми «Германська філологія: проблеми літературознавства, мовознавства і перекладу» (державний реєстраційний номер 0119U101773, термін виконання 05.2019–05.2029). Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 14 від 30 жовтня 2020 року).

Достовірність та обґрунтованість одержаних результатів. Авторкою опрацьовано значну кількість праць українських і закордонних дослідників. Спираючись на естетично-філософські напрацювання постмодернізму та метамодернізму, що акумулювали художньо-практичні й теоретичні здобутки XX-XXI століть, було розглянуто особливості становлення поняття «металітература», визначено його понятєвий обсяг і місце в контексті сучасних літературознавчих студій. Рухаючись траєкторією, заданою аналізом літературної критики як особливою практикою літературознавчого простору й

враховуючи естетичні та філософські підходи до осмислення критики (від трактування у добу античності до критично-раціонального підходу), доведено, що метакритика зосереджена на літературно-критичних, історико-літературних і методологічних розвідках, реалізуючи ідею про «критику критики». Зважаючи на тенденції сучасності, що розвиваються під егідою цифрової епохи, з'ясовано, що метакритику доцільно визначати як критичні огляди-рецензії на інтернет-платформах чи навіть ведення онлайн-дискусій щодо тих чи інших художніх творів.

Ступінь новизни основних результатів дисертації. Вперше в українському літературознавстві здійснено комплексний аналіз тенденцій та закономірностей, яким підпорядковується сучасна літературна традиція, зокрема, це визначено крізь явища металітератури і метакритики, що сприяють оновленню підходів до рецепції й перцепції літератури як мистецтва слова та підсилюють процеси, звернені на акцентуацію авторефлексії на рівнях персоносфери, наративу і дискурсу. Досліджено елементи металітературності та їх утілення на матеріалі конкретних художніх текстів. Схарактеризовано функціонування метакритики в межах сучасного літературознавчого дискурсу. Удосконалено класифікацію основних типів метаперсонажів з її подальшим обґрунтуванням. Подальший розвиток отримали уявлення про категорію персонажа, наратив і дискурс у їхній відповідності до конструювання металітератури та метакритики.

Практична цінність результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані для подальших теоретико-літературних досліджень, під час укладання навчальних посібників і підручників з літературознавства, розробки відповідних лекцій, спецкурсів, практичних і семінарських занять з теорії, історії літератури та літературної критики.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових публікаціях. Окремі аспекти дослідження були обговорені на наукових семінарах кафедри германської філології та зарубіжної літератури, а також під час доповідей на наукових конференціях різних рівнів, зокрема всеукраїнських з міжнародною участю: «Літературний твір: теорія, методологія, переклад, критика» (Житомир, 2021, очна), «Бертольт Брехт – класик і сучасник» (Житомир, 2023, очна); всеукраїнських: «Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації» (Житомир, 2022, очна), «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу» (Житомир,

2023, очна), «Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації» (Житомир, 2023, очна).

Теоретичні положення й основні результати дослідження оприлюднено у 8 наукових працях (усі одноосібні), з яких 4 зараховані до фахових видань України, 3 тези доповідей, 1 у закордонному періодичному виданні, що вповні відповідає вимогам пунктів 8,9 Постанови КМУ №44 від 12.01.2022 р.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації на предмет запозичень і порушень академічної доброчесності засвідчує про високий рівень її унікальності. Відсоток оригінальності тексту становить 85,8%.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення одержаних результатів, зазначаємо дискусійні положення, що потребують уточнення:

1. Говорячи про синергетичну єдність метакритики, теорії літератури, історії літератури та літературної критики, здобувачка наголошує на здатності такої єдності покращити якісні параметри у систематизації літературознавчого знання. У цьому випадку йдеться про нові способи пізнання й осмислення дійсності, нові дослідницькі настанови, принципи та процедури аналізу? Чи потребує дослідження металітератури в контексті метакритики нової методології? Як корелюють метакритика і методологія?

2. Здобувачка переконливо доводить, що металітературу не варто розглядати як жанр (піджанр) постмодерністської літератури, оскільки радше мовиться про особливі риси, притаманні певним художнім творам. Беручи до уваги визначені авторкою характеристики металітератури, серед яких штучність, замкненість, двоїстість, саморефлексія та самовідображення, виникає питання, чи не означає це закритості металітератури?

3. Авторським внеском у розв'язання досліджуваної проблеми є визначення металітературності як особливої риси металітератури, що спостерігається на кількох рівнях і не обмежується саморефлексією, аналізом письменницького ремесла, авторських прийомів чи конструювання літературного тексту. Однією з основних сучасних тенденцій породження тексту і дискурсу є створення полікодових текстів. Чи можна вважати металітературні тексти полікодовими? Чи вимагають такі тексти зміни точки зору в інтерпретаційній парадигмі? Наскільки високим є інтерпретаційний потенціал конструйованого чи реконструйованого тексту?

Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота Савиної Анни Юріївни є самостійною, цілісною, актуальною працею на правах рукопису та відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 20.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р., зі змінами, внесеними Постановами КМУ №341 від 21.03.2022, №502 від 23.05.2023). На підставі зазначеного вважаю, що дисертантка Савина Анна Юріївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та
зарубіжної літератури
Житомирського державного
університету імені Івана Франка Світлана СОКОЛОВСЬКА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ВІДДІЛ КАДРІВ
Ідентифікаційний код 02125208